

A *Lecanium quercus* leginkább a fiatal sarjerdőben szokott előfordulni, hol aránylag legtöbb a fiatal hajtás s a hol tehát legtöbb táplálékot szerezhet magának, de nagy mennyiségben előfordul a középerdő felfáin, sőt a vágható tölgyállabokban is. Elegyes erdőben ezt a paizstetüt azokon a fákon is lehet találni, bár sokkal kisebb mennyiségben, melyek a tölgyfával vegyest fordulnak elő. Így M. R. de Lapasse talált ilyen paizstetüt a gyertyánfán, a seprőjeneszteren, csakhogy ezek csupán szórványosan fordultak elő és kisebbek is voltak, mint a tölgyfán levő paizstetük.

M. E. Henry védő- és irtószerül egy oldatot ajánl, melylyel a paizstetük által belepett fákat be kell fecskendezni, vagy a megtámadott részeket beecsetelni s mitől a *Lecanium* elpusztul. Az oldat összetétele a következő: 50 rész fekete szappan, 100 rész alkohol amylique, 200 rész borszesz, 650 rész esőviz.

Fünemű növényekre ez az oldat igen erős s ekkor még ezer rész vizet kell hozzátenni. Ez az irtószer, melyet M. E. Henry egyáltalán minden coccidia és aphidia ellen ajánl, természetesen csak egyes diszfáknál és diszcserjéknél alkalmazható és az erdőben előjövő *Lecanium quercus*-szal szemben szóba sem jöhet. Egyébiránt bár tagadhatatlan, hogy a tölgyerdők szenvednek a *Lecanium* károsításától, de legalább az eddigi tapasztalatok szerint még nem pusztult el miatta egy tölgyfa sem, mert nagy sarjadzási képességénél fogva a tölgy hamar könnyen ki is heverheti a bajt.

(A „R. d. e. et f.“ 1896. évf. után. Közli: Péch D.)

Ceylon szigetén.

Irta: Szalay Imre.

A zárt jalouk közti résen, egy világos fénysugár lopózik be a szobába, hol a mosquitó-hálóval védett ágyban feküdtem Havanában, a sziget közepén levő kis pusztán. Falunak nem mondhatom, mert alig van néhány ház benne, s azt hiszem, azért van

csupán néhány lakója, mert postaállomás. A Rasthous körül, hol tanyámat én is felütöttem, a világosság feltünő gyorsan terjedt, s a nap néhány percz alatt felkelt, ép úgy, mint a nap lenyugtát átmenet nélkül rögtön az éj követi. Kitérom az ablakokat, melyek szobám minden falán, néhol párosan is található, hogy légvonatot csináljak, nem lévén elegendő azon lyukakból bejövő légáram, melyek pedig feles számban vannak ép úgy fent, mint lent a padló iránt alkalmazva. Ezen lyukak tuskéval vannak bedugdosva, nehogy a Cobra capella, vagy Boa constructor bejöhessen, a négy-lábuakról nem is beszélve, mert hisz azok úgy is ott tanyáznak szobám falain kergetőzve egymással, fogdosva a mosquitokat, a szép zöld, vagy fakó színü gyíkok, melyek közül némelyik arasztnyi, mások alig néhány czentiméter nagysággal birnak. Valamennyi fürge, nem fél egyik sem, s jelenlétem daczára egészen otthonosan érezik magukat. Egy pillantás az asztalon fekvő hévmérőre, elárulja, hogy 32 fok meleg van bent, mi az összes ablakok kinyitása után is csak néhány fokkal szált le, hogy azután délfelé még magasabbra emelkedjék a hőség. Az ablak alatt tisztelt olvasóim ne értsenek üvegablakokat, mi az egész szigeten nem található s ami helyett csak a faredőny járja. Annál több nagy, magas üvegpoharakat látunk mindenfelé, melyek a whisky elkészítésére használtatnak. Ezt fogyasztja itt nem csak az angol, hanem a benszülött is. A reggeli tojással hamar elkészülök; nem állván az egyébből, mint harisnya, kivágott czipő, selyem nadrág, selyem ing és az obligát parafasisakból, mely nélkül nem kell több, mint egy negyed óra, hogy a napszurás áldozata légy.

A Rasthousét körülvevő terrassera kilépve, az előre megrendelt két sikari már vár reám, míg boyom és preparatorom egy személyben, hozza a reggelit, mely két főtt tojásból, és sötét, fekete ceyloni theából áll. Első pillanatra fekete kávénak néznéd, megízelve theának találod. Hiányozik azonban belőle a chinai theának kellemes aromája, bouquetja. A Rasthouse körüli sűrűségben már mozgalmas az élet. Egy magas fa sudarán jókora zöldes sárga madár hallatja monoton danáját. Jó szem kell hozzá, hogy tollazatához hasonló zöld lombok között észre vegyed. A benszülöttek meglátják rögtön, míg mi csak hosszas szemlélés után. Odébb egy Jack-fára szép, fehér paradicsommadár szállt fel. Hosszu fehér

farkával inkább lepkének nézed, amint egyik ágról a másikra ugorva, farktollai hosszan nyulnak utána, s röpülésének sajátságos lágyságot kölcsönöznek. Egyik fán a f ürge kis mókus szaladgál s czinczoló hangot hallat. Ha társával találkozik, vigan kergetőznek a fák sudarain, nem törődve az azokról lecsüngő akadálylyal sem, mely akadályt a különböző nagyságu, (de néhol majd oly nagy, mint egy negyedakós hordó), kenyérgyümölcs képezi. Különféle nagyságban csüngnek le majd a fa sudaráig annak derekán, a kis mókusoknak csak arra szolgálva, hogy egyik-másik mögött elrejtőzve tovább üzhessék pajkos játékukat. A Rasthouse kerítése melletti gyepen vagy harmincz Tamil készülődik utra, összeszedve czók-mokját, mely néhány főzőedényből, botokból és zacskókba szedett rizsből áll. A ruhapakolással nincs sok fáradságuk, mert öltözküket egy az övük köré esatolt kendő képezi, melyet időnkint ki-ki mosva mindaddig viselnek, míg el nem szakad. A nők ruházata valamivel már terjedelmesebb, állván az egy lepedőnagyságu könnyü szövethől, amint a válltól lecsüngesztve félderékon átkötnek, szabadon hagyva a másik félen csipőig a sötétbarna testet. Indiába, haza felé utaztukban tértek ide be, elvégezve a theacserje-munkát, az ültetést, kapálást, dzsungl irtást és égetést. Előkészítették a talajt a cocos-pálmának, a banánnak és a cacao-nak, melyeket elültetve, egészen átengedik azon dus tenyészetnek, mely e szigeten valóban bámulatra méltó!

Itt rizs annyiszor terem folytonosan egy év alatt, a hányszor csak akarod; tépheted a thealevelet egész éven át, s ültethetsz a mikor csak akarsz mindent; mert itt tél soha sincs s a növényzet fejlődése nem szüntel, sőt esős időszakban hatványozottabban működik. A hagyomány szerint itt valóságos paradicsomban vagyunk, hol ott is nőt fa, hova senki sem ültetett, s gazdagon terem magától; éhező nem létezik, mert még az erdő fái is folytonosan nyujtanak táplálékot, érvén rajtok majd a kenyérgyümölcs, vagy az utszéléken *Carya Papaja*, a dinnye gyümölcs, a mango, vagy a tüskés ákáczéhoz hasonló levelü ananász, és a 7—8 féle banan.

Kivételt képeznek csupán a luxus növények, mint a thea, kávé, a mely ép ugy, mint nálunk a szőlő, a peronospora által üldöztetik és a cacao. Oleső lévén itt minden, a tunya singabez legfelebb

vadász, vagy halász s földmunkával nem szeret vesződni s ezért jönnek át Indiából a tamilok, hogy a ceyloniak helyett dolgozzanak.

Előkerül végre a Rasthouse szolgalegénye is egy óriási nagy késsel, mit aggályljal szemlélek, nem tudva eltalálni, hogy mi célra hozza magával azt? Aggályom egészen jogosult volt. Először is, mert a civilizált világtól 4 órai lovas postakocsi és 4—5 órai zebu-ökör-fogatnyi távolságra voltam, annyira lévén a legközelebbi vonatállomás tőlem. Másodszor egész magányosan merészkedtem be a dsunglik óriási birodalmába, hol az elefántot nem is említve, a párduez és a kigyók különböző nemei uralják a helyzetet. Azt hiszem, a dsungliban megöletve, mire a kutatás kezdetét vehetné, — a miből közbevetőleg mondvá az illetőnek már semmi haszna sem lenne, — az ember már rég szétdarabolva, és test részei sakályok és dögkeselyük által lenne felfalva. E műtetre azt hiszem a dögkeselyük úgy szólván idomitva vannak, lévén Indiában a pársik temetője a dögkeselyük gyomra s onnét ide könnyen átrepülhetnek. Annyi óvatossággal — az igaz — mindig éltem, hogy a fegyverhordó sikarinak csak a töltetlen puskámat adtam hordozni, míg a töltött mindig nálam volt. Megindultunk vadászatunkra. Közvetlen a falu mellett vezetett a jól gondozott macadamirizott országut, mely annyiban különbözik a mieinktől, hogy rajta a keréktárcsák majd kétszer oly szélesek, mint nálunk. A közlekedés itt egy óriási nagy pálmalevéllal befont kétkerekű kocsival történik, melybe kis pupos zebuökrök vannak befogva, melyek ügető lépésben vonják terhüket. Az ut szélén itt-ott feltűnnek a majd 2—3 méter magas földtornyocskák, a föld színe szerint szürkék vagy vörösek, a munkás fehér hangyának kastélyai. Látható rajtuk néhány nagyobb lyuk, melyek be és kijáróul szolgálnak a hangyákkal barátságban élő Cobra capellának. Ez oknál fogva türik meg az ut szélén, hol a singabez nem szívesen találkozik a veszedelmes kigyóval, melynek harapása 5—10 perc alatt öl. Magamnak is eleinte nagy respectusom volt előttük, s néhány napig védelmül bőr gamaschnit viseltem, de a nagy hőség miatt az igen kellemetlen lévén, csakhamar ledobtam. Látva a velem járó benszülötteknek gondtalanságát, kik egy-egy meglőtt kis madárért meztelen lábbal és láb-szárral rohantak be a dsungliba, s nem is gondolva a kigyóval, csupán az itt dusan burjánzó tüske bokrokat iparkodnak elkerülni. Őszintén

bevallom, resteltem félelmemet vagyis inkább iszonyomat, s azt leküzdve, ha egy-egy szép exotikus példány madár a sűrűbe esett, magam is rohantam utána, s később a vadászszenvedély teljesen elnyomta bennem az iszonyt és óvatosságot. A madárvilág már mindenfelé ébren van; a Cormoronok, a fehér kócsagok és gémek folyton huznak a dsungli fölött a szerteséjjel fekvő tavakhoz. A vadgalambok bugnak, s egy pillanatra otthon képzelhetjük magunkat, de a lelőtt galamb látása azonnal figyelmeztet az ellenkezőre, mert ennek színe sárgás zöld, néhol lila színnel váltakozva, eltérőleg az otthoniak kék, vadgalambszinü tollazatától. A magas fákon az apró Nectorinek csiripelnek. Legtöbb colibrinagyságu, de vannak olyanok is, mint a mi ökörszemünknek fele. Némelynek színe sötét lila, szárnyánál kis világos sárga folttal, de van közöttük tarkább is. A mi sárga rigónkra emlékeztető madár is repült át az uton. Egyik sikari egy nyulnagyságu mókusra tesz figyelmessé, de ennek körvonalait csak sejdíthetém, oly gyorsan tűnt el a távolban. Egy kivételesen száraz ágon egy majom fordítja hasát a nap felé, tisztogatva magát az élősdiektől. Közeledésemre beugrik a sűrű lombozatu fák közé, ugrálásával nagy zörejt okozva ott, s közbe vigan hintázza magát a fák vékonyabb galyain. Szívesen behatoltam volna utána a dsungliba, s ha ezt a sűrűen álló százados fák, a sok lián bokor, iszalagforma növény, ledült fák megengedték volna is, de lehetetlenné tette a temérdek túske, oly nagyok mint a mi tuskés akácunké, azzal a különbséggel, hogy a túske még horgos is. Az erdő szélei az európai üvegházak drága növényeivel vannak telve; a Crotonok sokféle fajait, a vékony levelű, sárga csiku, majd a nagyobb levelű piros és ki tudja még hány változmányát láthatjuk itt! Hol a talaj nedves, az óriás levelű alocasiak, valamint a calladiumok, mint nálunk a csalán, pompáznak minden felé. A nagy sűrűségben néhol ösvény látszik, melyet az állatok legnagyobbika, az elefánt tiport le. Hatalmas ereje daczára az elefánt sem járhat mindenütt az erdőben és sokszor üldöztetve s menekülve is az ösvényen kell maradnia. Érthető, mily veszélyes és kellemetlen a vadászra nézve ily ösvényen a találkozás az elefánttal.

A nagy colossus biztosan eltípor minden útjában álló akadályt, ha mindjárt ember is az s csak úgy menekülhetni meg tőle, ha az illető beszorítja magát a bozót és tuskék tömkelegébe, míg

az mellette elrohan. Az országut mentén, egy obelisk-féle kő van felállítva angol felirással. Ezt kibetűzve valahogy, megértem, miképp az egy ott megölt, vagy meghalt angol tiszt emlékére lett emelve. De miért az országuton? Lehet, hogy mérnök lévén szegény feje, akkor halt meg, mikor a rengeteg dsunglin keresztül vonuló utat csinálták. Tovább menve, néhány pálmafát találunk, melyek elárulják, hogy ott ház is van, és pedig pásztorház, mely körül a kiirtott területen néhány zebu-tehén és borju legelész. Az irtóztató hőségben megszomjazom, de az itt található viz melegsége, poshadtsága miatt ártalmas és élvezhetlen. Szerencse, hogy utunkban van cocuspálma. Egyik pásztor gyorsan felkuszik a fa tetejére, s dobálja le nekünk a gyümölcsöt. Előkerül most a Rasthouse szolgálja is a nagy késsel, mely felé idáig értünkben sok aggodalmas pillantást vetettem. Felvág néhány cocusdiót, hogy a benne levő nedvvel megkináljon. Miután az itt található kutakban a víz hőfoka 25—28 közt váltakozik, a cocus dió nedve 20 fokával hűsnek mondható, és kellemes édeskés italt nyújt. Megnyugtatómra volt a szolga magyarázata, miszerint a kést csakis a cocusdió felvágása végett, s esetleg ha elefántot, vagy nagyobb vadat ejtenénk el, annak feldarabolhatása végett hozta magával. Persze, könnyű volt most már nevetni magamon, ki őt valamely szörnyett elkövetésének szándékával gyanúsítottam, melynek szomorú hős jelöltjéül magamat tartottam. Az egyik sikari kérdésére, hogy van-e manki? azaz majom közelben, igenlőleg felel a singalez pásztor, odamutat a sűrűség egy részébe, hol gyalogut van, s egy két holdnyi területhez, a zebuk legelő helyéhez vezet, melyet a dsunglinak kiégetése és eltisztítása által nyertek. Odaérve, nem messze a legelésző zebuktól, egy csapat majmot pillantok meg, melyek a réten üldögélve a virágokon levő rovarokat és pilléket fogdosták. Észre véve bennünket, egy pillanat alatt felkuszta a közeli fákra, honnan két három öles ugrásokkal átvette magukat egyik fáról a másikra, iparkodtak elérni az erdőt. Sikerült azonban mégis egy nagy, kissé hátramaradt majomra lőnöm. A lövés után láttam még egyik fáról a másikra ugrani, de csakhamar egy tompa zuhanás elárulta, hogy a szegény állat lövésemnek áldozata lett. A két sikari rohant utána, s néhány perc múlva az egyik megjelent a tisztás szélén, kezében tartva egy kis kölyök majmot, míg a másik a meglőtt

anyát hozta, kitől még leestében sem vált el kicsinyje, sőt midőn hazafelé vittük, nem is kellett fogni; holt anyjába kapaszkodott, s ott maradt, míg hazaértünk. Igazán, nagyon sajnáltam szegényt; s ha észreveszem, nem is löttem volna agyon anyját. Nem láttam, hogy kis fiát kebléhez szoritva, a kettős teher miatt maradt el a többitől, s ez okozta vesztét! Tovább folytatva utunkat, most már oly helyre értünk, hol a fák vízben álltak, vígan tenyészve e víz-parával teljített légkörben, az üvegházi melegségben. Itt zsebkésed, zsebedben bármily fényes legyen is, megrozsdásodik egy nap alatt, ugyszintén a puska is, ha csak mindennap olajjal be nem keneted.

Szép látványt nyújt a sok fehér és rózsaszínű lótusvirág, elborítva a víz tükrét, különösen hol nyilások vannak a tavon, annyira, hogy miattuk a víz alig látható. Itt már számosabb száraz fát találunk, melyeknek ágain, ha figyelemmel nézzük, látni fogjuk, hogy vízi kigyók és teknős békák vannak letelepedve. Közeledtünkre a vízbe csobbannak, míg a géme, nagy csomókban ülve a faágakon, egészen nyugodtan maradnak. Lövésünkre azonban felrepülnek, kiáltásaikkal felterve a többi tengersok kisebb-nagyobb madarat, melyek közt a zöld színű jégmadár is különböző nagyságban található, nem messze szállva, egyenes röpülésével. Az ároksánczoknál öles hosszúságu gyíkok hevernek, lehuzódva a földre, süttetve magukat a naptól. Észre véve bennünket, bambán emelik fel fejüket, s kítátva szájukat, kétágu nyelvüket öltögetik felénk és lassu tempóban mászva, visszadobják magukat a vízbe, melynek mélyében eltűnnek szemünk elől. A nap már majd elviselhetlenül küldi függőleges sugarait a földre. A sok izzadságtörléstől a zsebkendők mintha vízbe lennének mártva.

A különböző szebbnél szebb pillangók, köztük egy-egy tenyérszerű nagyságu, váltják fel a madarakat, melyek ilyenkor elülnek az árnyékba és elhallgatnak danáikkal; mert míg ezek csak reggel éberek, a pillangók nagy melegben, dél felé láthatók, röpöködve és mézet szüretelve a virágokból. Az ut mentén felállított telegrafpóznákon, melyek kivétel nélkül vasból vannak, mert a fából lévőt a hangyák 24 óra alatt megörölnék, néhány kajdács üldögél és a tovahuzódó dróton 30—40 db merops apiaster, vészmadár, nyugszik egymás mellett, kiválasztva oly helyet a dróton, a hol a nap hevétől védve vannak a fák árnyéka által. Mi is,

kimerülve a sok járás és nagy meleg miatt, bandukolunk vissza a Rasthouse felé, hogy odaérve a kényelmes indiai székbe telepedhessünk, s mozdulatlanul pihenve várjuk az ebédet, melynek elkészítéséről a német költővel elmondhatjuk: „Fraget nur nicht wie?“

Könyv-ismertetés.

A gyapjas pille (*Ocneria dispar* L.) Észak-Amerikában.

The gyps moth (Porthetria dispar L.) A Report of the work of destroying the insect etc. by Edward H. Forbush and Charles H. Fernald. Boston, 1896. Nagy nyolczadalk 1—595 old., 68 gyönyörű kivitelü táblával (közte három színes) és 5 térképmelléklettel.

Ismerteti: Jablonowszky József.

Az *Erd. Lapok* 1893. évi évfolyamának 925. és következő lapjain volt alkalmam megemlékezni azokról a kártételekről, melyeket a gyapjas pille Észak-Amerika Massachusetts államának Boston-tól északra fekvő községeiben már 1891-ig okozott. E napokban ismét kezembe jutott e kártevőről szóló újabb jelentés, a mely körülbelül akkora terjedelemben, mint az *Erd. Lapok* egy évfolyama, beszámol azokról a munkálatokról, a melyeket e kártevő kiirtására 1895. év végéig végrehajtottak. Azt hiszem, hogy felesleges munkát nem végzek, ha ebből az érdekes könyvből néhány dolgot kiszakítva ismertetem a magyar erdészközönség előtt, a mely a gyapjas pillét nagyon jól ismeri, noha kártételeit nem tartja olyannyira veszedelmeseknek, mint az észak-amerikai polgárok.

Az előttünk fekvő műből most végre pontosan megtudjuk, hogy e lepke hogyan jutott Észak-Amerikába? A francia származású Trouvelot Lipót, ki művész, természetbuvár és csillagász is volt, a 60-as évek elején megbízást kapott, hogy foglalkozzék avval a kérdéssel, hogy az amerikai selyemtermelés ügyét hogyan lehetne jobban felkarolni? Az amerikai selyemtermelő lepke (*Telea polyphenus*) csak hiányos selymet adott, ellenben a kínai